

УДК 351:338

DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2024/19-16/22>

Ірина МОРДАС, канд. екон. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0002-2908-7555

e-mail: iv.mordas@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ ЯК ЧИННИК ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Вступ. Наголошено, що в умовах воєнного стану в Україні відбувається посилення корупційних ризиків, що, у свою чергу, негативно впливає на рівень тінізації національної економіки. Відтак ефективність економічної політики держави під час війни та післявоєнний період значною мірою залежить від детінізаційних та антикорупційних механізмів через взаємозалежність та взаємообумовленість цих процесів. Водночас однією з умов надання Україні членства в ЄС є посилення українського антикорупційного законодавства та приведення його у відповідність до європейських стандартів.

Методи. Використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: аналітичний, історичний, компаративістики, систематизації, класифікації, узагальнення.

Результати. Проаналізовано загальні тенденції та причини тіньової економіки в Україні. Досліджено вплив корупційних аспектів на тіньовий сектор економіки. Встановлено зростання частки тіньової економіки в Україні в умовах воєнного стану. Визначено чинники, які стримують процеси детінізації економіки України. Проаналізовано Антикорупційну стратегію на 2021–2025 роки та напрями державної політики у пріоритетних секторах державного управління, які вона визначає, а саме: суди, прокуратура й органи правопорядку; державне регулювання економіки; державний і приватний сектори економіки; податки і митниця; будівництво, земельні відносини і інфраструктура; сектор оборони; сфера охорони здоров'я, освіти та науки і соціального захисту. Визначено механізм реалізації та суб'єктів координації Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки. Передбачено очікувані наслідки від її успішної реалізації. Відзначено, що Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки є надзвичайно важливим кроком у напрямку євроінтеграційного руху України та вагомим інструментом зниження рівня корупції як чинника тінізації національної економіки.

Висновки. Визначено напрями державної політики України щодо запобігання та протидії корупції з метою мінімізації рівня тіньової економіки в умовах євроінтеграції. Встановлено, що державна політика в напрямку зниження рівня корупції в Україні повинна бути одним з основних аспектів діяльності держави, яка сприятиме прозорості та зниженню рівня тіньової економіки, що в підсумку дасть можливість для післявоєнного відновлення України та максимально швидкого повноправного членства України в ЄС.

Ключові слова: тіньова економіка, тінізація економіки, детінізація економіки, корупція, антикорупційна політика, антикорупційна стратегія, євроінтеграція.

Вступ

Тіньовий сектор економіки негативно впливає на всі аспекти життєдіяльності суспільства в Україні. Особливо гостро це відчувається на тлі дефіциту державного бюджету, що постійно зростає, унеможливаючи ефективно виконання державою покладених на неї функцій.

Д. Гетманцев, Голова Парламентського Комітету з питань фінансів, податкової і митної політики, зазначає, що за період воєнного стану частка тіньової економіки в Україні зросла (Частка тіньової економіки..., 2022). Зважаючи на це, Президент України В. Зеленський 9 червня 2022 р. під час чергового відеозвернення до народу України визначив курс на сплату податків та детінізацію економіки. Він зазначив, що з огляду на збитки в результаті військових дій "ми просто не можемо дозволити собі, щоб в Україні продовжувала залишатися тіньова складова економічного життя. Якщо говорити про нормальне, міцне й стабільне життя суспільства, функціонування держави, нашу оборону, то повинні розуміти: є ті, хто воює, і є ті, які своєю роботою забезпечують тих, хто воює. Отже, це офіційна зайнятість та сплата податків. І це максимальне збільшення економічних можливостей в Україні на легальній основі. І це повна модернізація інституцій держави" (Офіс Президента України, 2022). Коментуючи слова Президента України щодо необхідності повної модернізації державних інституцій, Д. Гетманцев пояснив: "Це скорочення держави та діджиталізація основних процесів управління. Війна показала, що велику кількість функцій державного апарату потрібно і можна опти-

мізувати, знизивши суттєво кількість державних службовців, підвищивши їхню ефективність. Цим зараз займається Національна рада з відновлення України від наслідків війни, яка була створена Президентом" (Частка тіньової економіки..., 2022). Однак ефективність економічної політики держави під час війни та післявоєнний період значною мірою залежить не лише від детінізаційних, а й від антикорупційних механізмів державної політики, адже ці процеси є взаємозалежними та взаємообумовленими.

Дослідженням сутності тіньової економіки, різноманітних аспектів її прояву та механізмів детінізації займалися достатньо велика кількість закордонних учених (Д. Блейдс, Дж. Гершуні, П. Гутман, А. Керні, Л. Мантовані, В. Танзі, Е. Фейг, М. Філпа, Ф. Шнайдер і ін.) та українських (Б. Базилевич, А. Базилук, С. Біла, З. Варналії, О. Власюк, В. Геєць, О. Мазур, Н. Мушчинська, В. Шлемко і ін.). Варто виокремити вчених, які досліджували корупційні аспекти тіньової економіки, серед них: закордонні (Дж. Джонс, Д. Кауфман, Ж. Лаффона, С. Роуз-Аккерман, Дж. Хеллман, Е. де Сото і ін.) та українські (А. Волошенко, В. Гончарова, Л. Підпригора, В. Предборський, С. П'ясецька-Устич, А. Скрипник, М. Фоміна, В. Шишлюк і ін.). Не применшуючи значущість наших наукових розробок вищезазначених учених, сучасні виклики вимагають більш критичного переосмислення ролі корупційного чинника в процесах тінізації економіки.

Методи

Методологічною основою дослідження є системний підхід та комплекс загальнонаукових та спеціальних

методів, зокрема: аналітичний (для аналізу взаємозв'язків корупції та тіньової економіки); історичний (для демонстрації рівня корупції в довоєнний та воєнний періоди); компаративістики (для порівняння принципів антикорупційної політики ЄС та України); систематизації (для виокремлення чинників, які стримують процеси детінізації економіки України); класифікації (для визначення антикорупційних ініціатив у різних нормативно-правових документах України); узагальнення (для обґрунтування напрямів державної політики щодо запобігання та протидії корупції, а також зниження рівня тіньової економіки в Україні в умовах євроінтеграції).

Результати

Падіння економіки України у 2022 році, яке спричинила воєнна агресія, сформувало низьку порівняльну базу для наступних років. За різними оцінками, до війни частка тіньової економіки в Україні становила від 30 % до 50 %. За останніми розрахунками Міністерства економіки України обсяг тіньової економіки за 9 місяців 2021 року (січень – вересень) в Україні становив 31 % від обсягу ВВП (Загальні тенденції тіньової економіки..., 2022). Розрахований показник на 1 % менший порівняно з показником аналогічного періоду 2020 р. Однак таке незначне покращення, на думку урядовців, пов'язане з адаптацією економічних суб'єктів до функціонування у непередбачуваних у часі умовах карантинних обмежень. Це підтверджують оптимістичні настрої підприємців щодо ділової активності, стабільний інвестиційний та споживчий попит в умовах дії встановленого "зеленого" рівня епідемічної небезпеки на всій території України і, як наслідок, покращенням (відносно відповідного періоду попереднього року) результатів діяльності суб'єктів господарювання за достатньо сприятливої зовнішньоекономічної кон'юнктури. Водночас у відомстві також припускають, що розраховані статистичні дані можуть бути підтвердженням гіпотези щодо створення суб'єктами господарювання у неординарних умовах коронакризи нових каналів та схем тіньової діяльності, обсяги якої можуть лише частково охоплюватися наявними методами оцінювання рівня тіньової економіки.

У Міністерстві економіки України за підсумками проведеного дослідження наголошують на чинниках, які стримують процеси детінізації економіки України. Це, зокрема:

1. Недостатній рівень захисту прав власності (за оцінками експертів Economic Freedom Index (Рейтинг економічної свободи) 2021 – 48,5 зі 100 можливих балів (на 1 бал вище порівняно з рейтингом попереднього року)).

2. Низький рівень захисту інтелектуальної власності (відповідно до International Property Rights Index (Міжнародний індекс прав власності) 2021: за рівнем піратства у сфері авторського права Україна посідає 88 місце серед 129 країн, за рівнем захисту патентів – 57 місце, за простотою доступу до позик – 103 місце, за сприяттям захисту інтелектуальної власності – 107 місце).

3. Низька ліквідність фондового ринку та недостатній рівень захисту прав інвесторів разом із недостатньою спроможністю державного регулятора унеможливити зловживання на ринку (загальний обсяг емісії цінних паперів у січні – вересні 2021 р. становив 66,17 млрд грн, що на 20,84 млрд грн менше порівняно з аналогічним періодом 2020 р. (87,01 млрд грн)).

4. Недосконалість судової системи та, як наслідок, низький рівень довіри до неї з боку інвесторів та суспільства загалом (основними вадами судової системи України експерти називають недостатню ефективність гілок судової влади, а за результатами

Economic Freedom Index (Рейтинг економічної свободи) 2021 експерти оцінили поточний її стан – 41,1 балів зі 100 можливих (на 1,1 балів гірше порівняно з рейтингом попереднього року) та дійшли висновку про необхідність її реформування з метою підвищення її ефективності).

5. Високий рівень корупції в країні (експерти Transparency International Ukraine (рейтинг "Індекс сприйняття корупції") оцінили у 2021 р. рівень корупції в країні у 32 бали (на 1 бал менше порівняно з рейтингом попереднього року), що відповідає 122 місцю України серед 180 країн в рейтингу) (Загальні тенденції тіньової економіки..., 2022).

За висновками експертів Transparency International Ukraine, у 2021 р. в Україні посилювався тиск на антикорупційну систему (серед іншого, і через відсутність протягом достатньо тривалого періоду постійних керівників в антикорупційних інституціях); впроваджені зміни в антимонопольному законодавстві не завжди захищали права бізнесу у процесах оскарження публічних закупівель; активізувалося втручання у діяльність Вищого антикорупційного суду України; гальмувалося проведення судової реформи. Відтак вищезазначені негативні фактори нівелювали антикорупційні досягнення попередніх періодів.

У контексті сказаного, державна політика в напрямку зниження рівня корупції в Україні повинна бути одним з основних аспектів діяльності держави, яка сприятиме прозорості та зниженню рівня тіньової економіки, що в підсумку дасть можливість для післявоєнного відновлення України та максимально швидкого повноправного членства України в ЄС.

23 червня 2022 р. на саміті у Брюсселі Європейська рада ухвалила рішення щодо надання Україні статусу кандидата на вступ в ЄС. Напередодні, 17 червня 2022 р., після засідання Європейської комісії, на якому приймалося рішення щодо рекомендації надання Україні статус кандидата на вступ в ЄС, її Президент Урсула фон дер Ляєн заявила: "Комісія рекомендує надати європейську перспективу Україні. Це за умови, звісно, що в країні буде проведено низку важливих реформ. Україна, на думку комісії, чітко продемонструвала рішучість та прагнення жити за європейськими стандартами та цінностями" (Коломієць, 2022). Низка важливих реформ – це сім таких умов, як:

- 1) реформування Конституційного суду;
- 2) Судова реформа;
- 3) антикорупційні реформи (зокрема й призначення керівника САП);
- 4) протидія відмиванню коштів нелегального походження;
- 5) втілення антиолігархічного закону;
- 6) синхронізація аудіовізуального законодавства України з європейським;
- 7) зміна законодавства щодо нацменшин (Коломієць, 2022).

На посиленні українського антикорупційного законодавства наголошувала Урсула фон дер Ляєн і на пресконференції щодо результатів переговорів з Президентом України В. Зеленським у Києві напередодні: "Звичайно, ще залишається частина роботи. Я хочу, щоб ви мене зрозуміли правильно. Україна зараз у стані війни. І ви зосереджуєте зараз усі свої зусилля, і підтримка наша вся йде на те, аби подолати цю страшну війну в Україні. За допомогою відновлення нам важливо подивитися, як ми в майбутньому будемо рухатися далі. Наприклад, Україна багато зробила для забезпечення верховенства права, однак необхідно

також додатково ще посилити законодавство у сфері боротьби з корупцією й забезпечити більш ефективне функціонування адміністрації для того, щоб створити всі необхідні умови для функціонування механізмів боротьби з корупцією та забезпечення належної роботи для бізнесу" (Президент Єврокомісії заявила..., 2022).

Важливий крок до членства України в ЄС було зроблено напередодні. 20 червня 2022 р. Верховною Радою України було ухвалено Закон України "Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки" (реєстраційний № 4135), у другому читанні та в цілому, який визначив напрями державної антикорупційної політики України на найближчі роки (Про засади державної антикорупційної політики..., 2021).

У Законі декларовано такі основні п'ять принципів антикорупційної політики в Україні на 2021–2025 роки:

1. Оптимізація функцій органів місцевого самоврядування й органів державної влади, передусім усунення дублювань у повноваженнях різних органів;

2. Цифрова трансформація процесів реалізації повноважень відповідними органами, насамперед відкритість даних та прозорість діяльності;

3. Створення більш комфортних та законних способів щодо задоволення потреб юридичних та фізичних осіб на протипагу наявним корупційним практикам;

4. Забезпечення невідворотної юридичної відповідальності за скоєні корупційні й пов'язані з корупцією правопорушення;

5. Формування нетерпимості до корупції з боку всіх верств суспільства, утвердження культури доброчесності й поваги до верховенства права (Верховна Рада ухвалила..., 2021).

Закон розроблено на виконання Програми Президента України Кабінетом Міністрів України за участі громадянського суспільства, партнерів з розвитку та бізнес-асоціацій. Розроблення Закону, відповідно до Конвенції ООН проти корупції, координувало НАЗК (Національне агентство з питань запобігання корупції).

Ухвалення Закону ставить за мету досягнення суттєвого прогресу щодо запобігання та протидії корупції, забезпечення злагодженої та системної антикорупційної діяльності органів місцевого самоврядування й органів державної влади, передусім завдяки затвердженню й ефективній реалізації Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки.

В Антикорупційній стратегії визначені пріоритетні сектори державного управління:

1. Суди, прокуратура і органи правопорядку (перевірка незалежною комісією Вищої ради правосуддя України й Вищої кваліфікаційної комісії суддів України на предмет доброчесності і професійної етики, створення органу дисциплінарного провадження щодо прокурорів та ін.).

2. Державне регулювання економіки (абсолютно прозора система державних закупівель, автоматичні розрахунки очікуваної вартості, інформаційно-аналітична система управління природними ресурсами та ін.).

3. Державний і приватний сектори економіки (проведення незалежного аудиту стратегічно важливих господарюючих суб'єктів державного сектору, забезпечення доброчесної конкуренції, проведення малої приватизації, надання в оренду комунального та державного майна через електронну систему Prozo.ro.sale та ін.).

4. Податки і митниця (створення органу громадського контролю доброчесності роботи митниці, зменшення кількості підстав для здійснення перевірок органами податкової служби та ін.).

5. Будівництво, земельні відносини і інфраструктура (завершення впровадження державної Єдиної електронної системи у сфері будівництва, передання містобудівної діяльності в зону відповідальності новоствореного Містобудівного кадастру, проведення ревізії об'єктів культурної спадщини з подальшим їх внесенням до відповідного електронного реєстру та ін.).

6. Сектор оборони (формування прозорого електронного реєстру учасників відбору і виконавців державних контрактів, здійснення перевірки наявної житлової черги для військовослужбовців, впровадження автоматизованої системи управління житловими чергами для військовослужбовців з іпотечними і лізинговими програмами та ін.).

7. Сфера охорони здоров'я, освіти та науки і соціального захисту (електронна система обліку лікарських засобів і медичних виробів у всіх закладах охорони здоров'я державної та комунальної форм власності, оприлюднення інформації з електронної системи у форматі відкритих даних та ін.) (Про засади державної антикорупційної політики..., 2021).

Антикорупційна стратегія держави повинна бути реалізована шляхом виконання відповідної антикорупційної програми, яка розробляється НАЗК з урахуванням особливостей, які встановлені Законом та затверджується Кабінетом Міністрів України.

Координація реалізації Антикорупційної стратегії, як і виконання заходів державної антикорупційної програми здійснюється також НАЗК, при якому, за необхідності, може бути створено консультативно-дорадчий орган – Координаційну робочу групу з питань антикорупційної політики.

Варто зазначити, що затвердження та імплементація Антикорупційної стратегії було питанням Опитувальника Європейської Комісії щодо формування висновку про надання / ненадання Україні статусу кандидата на вступ в ЄС. Цього ж дня, 20 червня 2022 р., Україна також ратифікувала Стамбульську конвенцію та угодила План антикорупційної діяльності, що було позитивно сприйнято ЄС напередодні ухвалення рішення щодо надання Україні статусу кандидата на вступ в ЄС (Шлях до ЄС..., 2023).

Дискусія і висновки

Корупція як перманентне явище в українській економіці посилює тіньовий її сектор, що негативно впливає на економічні показники розвитку країни в умовах євроінтеграції. Нагальна необхідність посилення боротьби з корупцією і визначає сьогодні напрями державної політики щодо її запобігання та протидії. Документом, який допоможе консолідувати роботу всіх органів влади в цьому напрямі, є Антикорупційна стратегія. Очікується, що подальша імплементація та успішна реалізація Антикорупційної стратегії на 2021–2025 рр. приведе до зниження рівня корупції в Україні шляхом:

- нейтралізації або мінімізації корупційних ризиків;
- зниження кількості корупційних й пов'язаних із корупцією правопорушень;
- зниження корупційного досвіду населення і бізнесу;
- збільшення кількості повідомлень про корупційні випадки з боку посадових осіб, громадян та представників бізнесу;
- зниження толерантності до корупції загалом.

Насамкінець варто наголосити, що затвердження Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки є не лише надзвичайно важливим кроком у напрямку євроінтеграційного руху України, а й вагомим інструментом зниження рівня корупції як чинника тінізації національної

економіки. Отже, подальші дослідження науковців повинні відбуватися у напрямку пошуку ефективних механізмів реалізації Антикорупційної стратегії з метою мінімізації впливу корупційних чинників на тінізацію економіки в Україні.

Список використаних джерел

- Верховна Рада ухвалила Антикорупційну стратегію на 2021–2025 роки. (2022, 20 червня). Національне агентство з питань запобігання корупції. <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/verhovna-rada-uhvalyala-antykorrupsijnju-strategiyu-na-2021-2025-roky/>
- Загальні тенденції тіншової економіки у січні – вересні 2021 року (Аналітична записка Департаменту стратегічного планування та макроекономічного прогнозування Міністерства економіки України). (2022). <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=b1583037-ecbd-462a-a2f1-1c798b588c6d>
- Коломієць, Д. (2022, 23 червня). Україна – ЄС: що ми маємо зробити у статусі кандидата і коли можливий вступ в Євросоюз. Суспільне новини. <https://susplne.media/253476-ukraina-es-so-mi-maemo-zrobiti-u-statusi-kandidata-i-koli-mozlivij-vstup-v-evrosouz/>
- Офіс Президента України. (2022, 9 червня). Звернення Володимира Зеленського до українців наприкінці 106-го дня війни [Відео]. Facebook. <https://www.facebook.com/watch/?v=408959791271599>
- Президент Єврокомісії заявила про необхідність посилити українське законодавство щодо боротьби з корупцією. (2022, 11 червня). Interfax-Україна. <https://interfax.com.ua/news/political/838540.html>
- Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки, Закон України № 2322-IX (2021) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
- Частка тіншової економіки під час повномасштабної війни зростає – Гетманцев. (2022, 10 червня). Interfax-Україна. <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/838316.html>
- Шлях до ЄС: перші кроки України сприйняли позитивно, попередній етап – переговори. (2022, 27 червня). Укрінформ. <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3516145-slah-do-es-persi-kroki-ukraini-spriynali-pozitivno-poperedu-nastupnij-etap-peregovori.html>

<https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3516145-slah-do-es-persi-kroki-ukraini-spriynali-pozitivno-poperedu-nastupnij-etap-peregovori.html>

References

- General trends of the shadow economy in January – September 2021* (Analytical note of the Department of Strategic Planning and Macroeconomic Forecasting of the Ministry of Economy of Ukraine). (2022) [in Ukrainian]. <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=b1583037-ecbd-462a-a2f1-1c798b588c6d>
- Kolomiets, D. (2022, June 23). *Ukraine – EU: what we should do in the status of a candidate and when accession to the European Union is possible*. Social news [in Ukrainian]. <https://susplne.media/253476-ukraina-es-so-mi-maemo-zrobiti-u-statusi-kandidata-i-koli-mozlivij-vstup-v-evrosouz/>
- Office of the President of Ukraine. (2022, June 9). *Volodymyr Zelenskyi's address to Ukrainians at the end of the 106th day of the war* [Video]. Facebook [in Ukrainian]. <https://www.facebook.com/watch/?v=408959791271599>
- On the principles of the state anti-corruption policy for 2021–2025, Law of Ukraine No. 2322-IX (2021). (Ukraine) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
- The path to the EU: the first steps of Ukraine were received positively, the next stage is ahead – negotiations*. (2022, June 27). Ukrinform [in Ukrainian]. <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3516145-slah-do-es-persi-kroki-ukraini-spriynali-pozitivno-poperedu-nastupnij-etap-peregovori.html>
- The President of the European Commission stated the need to strengthen Ukrainian legislation on the fight against corruption*. (2022, June 11). Interfax-Ukraine [in Ukrainian]. <https://interfax.com.ua/news/political/838540.html>
- The share of the shadow economy increased during the full-scale war – Hetmantsev*. (2022, June). Interfax-Ukraine [in Ukrainian]. <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/838316.html>
- The Verkhovna Rada adopted the Anti-Corruption Strategy for 2021–2025*. (2022, June 20). National Agency for the Prevention of Corruption [in Ukrainian]. <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/verhovna-rada-uhvalyala-antykorrupsijnju-strategiyu-na-2021-2025-roky/>
- Отримано редакцією журналу / Received: 13.03.24
Прорецензовано / Revised: 29.03.24
Схвалено до друку / Accepted: 12.04.24

Iryna MORDAS, PhD (Econ.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0002-2908-7555
e-mail: iv.mordas@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

COMBATING CORRUPTION AS A FACTOR OF UNSHADOWING OF THE UKRAINIAN ECONOMY IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Background. *Under the conditions of martial law in Ukraine, there is an increase in corruption risks, which in turn negatively affects the level of shadowing of the national economy. Therefore, the effectiveness of the economic policy of the state during the war and the post-war period largely depends on the detinization and anti-corruption mechanisms due to the interdependence and interdependence of these processes. At the same time, one of the conditions for granting Ukraine EU membership is to strengthen Ukrainian anti-corruption legislation and bring it into line with European standards.*

Methods. *A complex of general scientific and special research methods was used: analytical, historical, comparative, systematization, classification, generalization.*

Results. *The general trends and causes of the shadow economy in Ukraine are analyzed. The influence of corruption aspects on the shadow sector of the economy is studied. The growth of the share of the shadow economy in Ukraine under the conditions of martial law has been established. Factors restraining the process of detinization of the economy of Ukraine have been identified. The Anti-corruption Strategy for 2021–2025 and the directions of state policy in the priority sectors of public administration, which it defines, were analyzed, namely: courts, prosecutor's office and law enforcement agencies; state regulation of Economy; public and private sectors of the economy; taxes and customs; construction, land relations and infrastructure; defense sector; the sphere of health care, education and science and social protection. The implementation mechanism and subjects of coordination of the Anti-Corruption Strategy for 2021–2025 have been determined. The expected consequences of its successful implementation are foreseen. It was noted that the Anti-Corruption Strategy for 2021–2025 is an extremely important step in the direction of the European integration movement of Ukraine and a powerful tool for reducing the level of corruption as a factor in the shadowing of the national economy.*

Conclusions. *The directions of the state policy of Ukraine regarding the prevention and counteraction of corruption with the aim of minimizing the level of the shadow economy in the conditions of European integration have been determined. It was established that the state policy in the direction of reducing the level of corruption in Ukraine should be one of the main aspects of the state's activity, which will promote transparency and reduce the level of the shadow economy, which will eventually provide opportunities for the post-war recovery of Ukraine and the fastest possible full membership of Ukraine in the EU.*

Keywords: *shadow economy, shadowing of the economy, unshadowing of the economy, corruption, anti-corruption policy, anti-corruption strategy, European integration.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.